

TEZAURUL DE MONEDE BIZANTINE DESCOPERIT LA HORGEȘTI (JUD. BACĂU) *

VIOREL CĂPITANU

La începutul lunii mai 1968 în comuna Horgești, jud. Bacău, locuitorul Gălățeanu Vasile a găsit în albia pârului Răcățau, din apropierea satului, un vas cu monede și diferite obiecte din bronz.

La numai câteva zile de la data descoperirii, grație unor informații prețioase primite de la locuitorul Turcan Toader, din satul Sohodor din aceeași comună, ne-am deplasat la fața locului, reușind să mai adunăm câteva monede¹. În cele din urmă prin investigațiile făcute prin sat am intrat în posesia vasului cu 46 de monede, 1 colier (lanț) și 13 bucăți de tablă din aramă², care au fost depuse în colecția muzeului de istorie din Bacău.

Punctul unde a fost descoperit tezaurul se numește „Cînepărie” și se află la cca. 150 m, est de satul Horgești, dincolo de șoseaua Bacău — Părincea. În urma ploilor abundente din primăvara anului 1969, prin surparea malului, vasul care adăpostea monedele și celelalte obiecte a căzut de la o înălțime de aproximativ 2 m în albia pârului.

Cu toate eforturile depuse de noi n-am reușit să intrăm în posesia întregului tezaur, care după relatările descoperitorului, se ridica la cca. 70 de monede.

De la suprafața solului, din zona unde fusese descoperit tezaurul, am adunat mai multe fragmente ceramice, dar ele sînt coordonate și nesemnificative și aparțin unei epoci mult mai timpurii. Menționăm că în apropiere, la cca. 100 m: în grădina locuitorului Axente Vasile se întîlnesc la suprafața solului fragmente ceramice lucrate la mîna și la roată și aparțin sec. IV-lea și începutul sec. al V-lea.

Înainte de a prezenta lista cronologică a monedelor, considerăm că este necesar să dăm câteva detalii despre fiecare obiect în parte.

* Aducem mulțumiri și pe această cale domnului O. Iliescu, de la Cabinetul numismatic al Academiei R.S.R. pentru îndrumările necesare, pentru valorificarea tezaurului bizantin de la Horgești.

1 La cercetări pe teren a participat și C. Buzdugan, pe atunci șef de secție la Muzeul de istorie al Moldovei.

2 Conducerea școlii din Horgești și în special prof. Sterpu M. și Sterpu V., ne-au dat tot concursul în depistarea unor monede de la elevi. Le aducem mulțumiri și cu acest prilej.

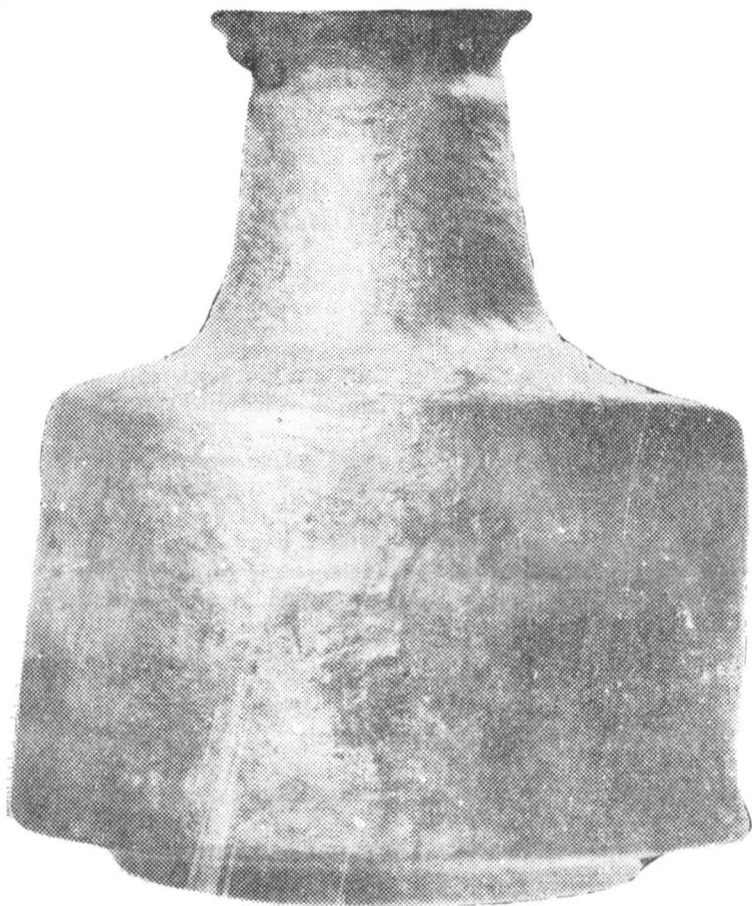

Fig. 1. a Vasul în care s-a descoperit tezaurul de la Horgești

1. Vas — cană, inv. nr. 6379, cu gîtul cilindric și buza răsfrîntă în afară. Sub buză se înulnesc 2 nituri din fier care au servit la fixarea torții. Urme de rugină din fier se mai întîlnesc și pe corpul vasului, acolo unde s-a atașat toarta. Cana a fost confecționată prin îmbinarea a trei părți din aramă. Două din aceste îmbinări sînt vizibile, urmele îmbinării putîndu-se observa pe corpul și la fundul vasului, care este ușor alveolat. Pe toată suprafața vasului se întîlnește o patină de culoare verde închis.

Dimensiunile vasului sînt: înălțimea = 22 cm., diametrul umărului = 19 cm., diametrul fundului = 13 cm., diametrul gurii = 8,5 cm., greutatea = 1,335 kg.

Vasul acesta își găsește analogii în perioada mai timpurie sec. II e.n.³ dar și într-o epocă mai apropiată de cea care datează tezaurul. Astfel în Italia a fost găsit un tezaur cu bijuterii între care și un inel cu cruce. Există deci indicii pentru o datare mai tîrzie a vasului, secolul al IV-lea fiind terminus post quem. Asemănarea pînă la identitate a celor două vase, ne determină să prezentăm vasul de la Cagliari⁴ ca o reconstituire ideală a exemplarului de la Horgești (fig. 1).

2. Colier (lanț), inv. nr. 6380, din bronz, alcătuit din 30 de verigi în formă de S, cu cele două capete special realizate pentru prins. Are o lungime de 58,5 cm. și o greutate de 250 g. Patina este de culoare verde închis (Fig. 2).

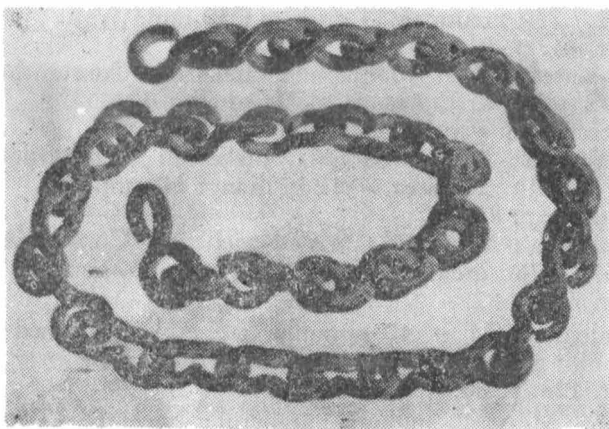

Fig. 2. Colierul din bronz descoperit la Horgești

3. Amintim că în vas s-au mai găsit pe lîngă monede și 13 bucăți de tablă din aramă, ce variază ca dimensiuni între 2 și 10 cm. La 3 din acestea se întîlnesc creștături asemănătoare cu cele de pe vas. Toate au o patină de culoare verde — închis.

Prezentăm în continuare cele 46 de monede bizantine intrate în patri-

³ Aldar Radnoti, *Die Römischen Bronzegefäße von Pannonien*, în *Diss. Pann.*, 1938, Ser. 11, nr. 6, pl. XXXVIII/5.

⁴ A. Taramelli, Dolianova (Cagliari). *Tombe di età della decadenza romana*, în *Notizie degli Scavi di antichità*, anno 1919, fasc. 4. 5. 6., p. 142, fig. 2.

moniul muzeului din Bacău⁵, care sînt inventariate de la nr. 6003 și pînă la nr. 6048. Aceste monede aparțin împăraților Justin II (565—578), Tiberiu II Constantin (578—582) și Mauriciu Tiberiu (582—602).

JUSTIN II (565—578)

1. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Constantinopol officina : ϵ , anul 2 = 566 / 7 ; greutatea = 14,4 g, diam : 29 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 35. p. 79.

2. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul Constantinopol, officina : Δ , anul 6 = 569 / 70 ; greutatea : 12,1 g, diam : 29 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 44. p. 79.

3. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Constantinopol, officina ϵ , anul 6 = 569 / 70 ; greutatea = 11 g, diam : 32 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 45. p. 79.

4. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Constantinopol, officina Δ , anul 6 = 570 / 71 ; greutatea = 12,6 g, diam : 30 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 53 — 54. p. 80.

5. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Constantinopol, officina Γ , anul 6 = 570 / 71 ; greutatea = 12,3 g, diam : 30 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 52. p. 80.

6. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Constantinopol, officina β , anul 8 = 572 / 73 ; greutatea 14 g, diam : 30 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 61. p. 81.

7. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Constantinopol, officina Δ , anul 8 = 572 / 73 ; greutatea = 14,2 g diam : 30 mm.
Variantă necunoscută în Wroth.

8. AE. valoarea : M = nummia, atelierul : Constantinopol, officina Δ , anul 9 = 573 / 74 ; greutatea = 12 g, diam : 30 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 63. p. 81.

9. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Constantinopol, officina Δ , anul 11 = 575 / 76 ; greutatea = 13,7 g, diam : 30 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 77. p. 82.

10. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Nicomedia, officina Δ , anul 3 = 567 / 68 ; greutatea = 15 g, diam : 32 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 128. p. 86.

11. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Nicomedia, officina β , anul 6 = 570 / 71 ; greutatea = 13,8 g. diam : 30 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 135 — 136. p. 87.

12. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Nicomedia, officina β , anul 6 = 570 / 71 ; greutatea = 13, 2 g. diam : 30 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 135 — 136. p. 87.

13. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Nicomedia, officina Δ , anul 8 = 572 / 73 ; greutatea = 15 g, diam : 30 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 141 — 142. p. 87.

⁵ B. Mitrea, *Descoperiri recente și mai vechi de monede antice și bizantine în R.S.R.*, în SCIV, XX, 1, 1969, p. 171 ; Dan Gh. Teodor, *Elemente bizantine în Moldova în secolele VI—XII*, în SCIV, XXI, 1, 1970, p. 100—101 și 113.

14. AE. valoarea : M = nummia, atelierul : Nicomedia, officina β, anul 9 = 573 / 74 ; greutatea = 12,9 g, diam : 29 mm.

Cf. Wroth, I, nr. 147. p. 87.

15. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Nicomedia, officina β, anul 8 = 572 / 73 ; greutatea = 14 g, diam : 29 mm.

Cf. Wroth, I, nr. 143. p. 87.

16. AE. valoarea : K = 40 nummia, atelierul : Nicomedia, anul 7 = 571 / 72 ; greutatea = 7,8 g, diam : 23 mm.

Cf. Wroth, I, nr. 162, planșa XII / 3. p. 89.

17. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Cyzic, officina Δ anul 9 = 573 / 74 ; greutatea = 13 g, diam : 29 mm.

Cf. Wroth, I, nr. 174. p. 90.

18. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Cyzic, officina ε, anul 12 = 576 / 77 ; greutatea = 13,4 g, diam : 30 mm.

19. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Antiohia, officina Γ anul 9 = 573 / 74 ; greutatea = 11,7 g, diam : 28 mm.

20. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Antiohia, officina Γ anul 9 = 573 / 74 ; greutatea = 9,5 g, diam : 30 mm.

Cf. Wroth, I, nr. 205 p. 93.

21. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Antiohia, officina Γ anul 12 = 576 / 77 ; greutatea = 15 g, diam : 31 mm.

Variantă necunoscută în Wroth.

TIBERIU II CONSTANTIN (578—582)

22. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Constantinopol, officina β, anul 7 = 580 / 581, greutatea = 12,9 g, diam : 33 mm.

Cf. Wroth, I, nr. 29 — 30. p. 109.

23. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Constantinopol, officina ε, anul 8 = 581 / 82 greutatea = 12,6 g, diam : 32 mm.

Cf. Wroth, I, nr. 37. p. 109.

24. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Antiohia, anul 8 = 581 / 82, greutatea = 14,4 g, diam : 30 mm.

Cf. Wroth, nr. 98. p. 117.

MAURICIU TIBERIU (582—602)

25. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Constantinopol, officina Δ, anul 1 = 582 / 83, greutatea = 12,5 g, diam : 30 mm.

Cf. Wroth, I, nr. 26. p. 130.

26. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Constantinopol, officina Γ, anul 6 = 586 / 87, greutatea = 12 g, diam : 30 mm.

Cf. Wroth, I, nr. 39. p. 131.

27. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Constantinopol officina ε, anul 6 = 586 / 87, greutatea = 10,8 g, diam : 30 mm.

Cf. Wroth, I, nr. 41. p. 131.

28. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Constantinopol, officina , anul 6 = 588 / 89, greutatea = 10,5 g, diam : 30 mm.

Variantă necunoscută în Wroth.

29. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Constantinopol officina Δ , anul 10 = 591 / 92, greutatea = 11,4 g, diam : 32 mm.
Variantă necunoscută în Wroth.
30. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Constantinopol officina Δ , anul 16 = 596 / 97, greutatea = 10 g, diam : 30 mm.
Variantă necunoscută în Wroth.
31. AE. valoarea : K = 20 nummia, atelierul ; Constantinopol officina β , anul 7 = 588 / 89, greutatea = 6 g, diam : 22 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 81. p. 135.
32. AE. valoarea : K = 20 nummia, atelierul : Thessalonic, anul 6 = 586 / 87, greutatea = 5 g, diam : 21 mm.
Variantă necunoscută în Wroth.
33. AE. valoarea : K = 20 nummia, atelierul : Thessalonic, anul 12 = 593 / 94, greutatea = 5,8 g, diam : 22 mm.
Variantă necunoscută în Wroth.
34. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Nicomedia, officina Δ , anul 2 = 583 / 84, greutatea = 12,7 g, diam : 30 mm.
Variantă necunoscută în Wroth.
35. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Nicomedia, officina β , anul 2 = 583 / 84, greutatea = 12,9 g, diam : 29 mm.
Variantă necunoscută în Wroth.
36. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Nicomedia, officina Δ , anul 6 = 586 / 88, greutatea = 8,8 g, diam : 30 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 129. p. 140.
37. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Nicomedia, officina β , anul 8 = 589 / 90, greutatea = 5,5 g, diam : 28 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 134. p. 140.
38. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Nicomediai officina Δ , anul 10 = 591 / 92, greutatea = 11,6 g, diam : 30 mm.
Variantă necunoscută în Wroth.
39. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Nicomedia, officina β , anul 10 = 591 / 92, greutatea = 12 g, diam : 29 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 137. p. 140.
40. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Nicomedia, officina β , anul 13 = 594 / 95, greutatea = 12,2 g, diam : 30 mm.
Variantă necunoscută în Wroth.
41. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Nicomedia, officina β , anul 14 = 595 / 96, greutatea = 12, 2 g, diam : 28 mm.
Variantă necunoscută în Wroth.
42. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Cyzic, officina Δ , anul 8 = 589 / 90, greutatea = 12 g, diam : 31 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 150 — 151, pl. XVIII / 3. p. 142.
43. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Cyzic, officina β , anul 9 = 590 / 91 g, greutatea = 11,9 g, diam : 28 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 154. p. 142.
44. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Antiohia, officina —
anul 11 = 592 / 93, greutatea = 10,5 g, diam : 29 mm.
Cf. Wroth, I, nr. 173. p. 144.

45. AE. valoarea : M = 40 nummia, atelierul : Antiohia, officina [anul 12 = 593 / 594, greutatea = 10,6 g, diam : 32 mm.

Cf. Wroth, I, nr. 178 / 179. p. 145.

46. AE. valoarea : K = 20 nummia, atelierul : Antiohia, officina P, anul 10 = 591 / 92, greutatea = 6,7 g, diam : 22 mm.

Cf. Wroth, I, nr. 201. p. 146.

Cele 46 de monede bizantine provin din atelierele monetare ale orașelor :

Constantinopol	= 18 exemplare	și	reprezintă	39,15%
Nicomedia	= 15			32,60%
Antiohia	= 7			15,20%
Cyzic	= 4			8,70%
Tesalonic	= 2	„	„	4,35%
Total				= 46 100%

Din procentajul făcut în tabelul de mai sus rezultă că majoritatea monedelor sînt bătute în monetăria din Constantinopol, după care urmează monetăriile din Nicomedia, Antiohia, Cyzic și Tesalonic.

Menționăm că din totalul de 46 de monede, 13 sînt inedite, ele nefigurînd în catalogul lui Wroth. Monedele din tezaur sînt în general bine conservate cu toate că au fost acoperite cu un strat gros de oxizi de cupru cu culoare verde închis ; înafară de 5 monede care sînt destul de tocite și deteriorate probabil din cauza îndelungatei circulații, la ele abia putîndu-se observa valoarea nominală.

Cea mai veche monedă datează din anul 566 / 67 de la împăratul Justin II, iar cea mai nouă din anul 596 / 97 și a fost emisă în vremea împăratului Mauriciu Tiberiu.

După împărați monedele se grupează astfel :

Justin II, cu valoarea M = 20 exemplare ; cu valoarea K = 1 exemplar.

Tiberiu Constantin, cu valoarea M = 3 exemplare.

Mauriciu Tiberiu, cu valoarea M = 18 exemplare ; cu valoarea K = 4 exemplare. În tezaurul de la Horgești predomină monedele cu valoarea M / 41 monede /, urmate de monede cu valoare K / 5 piese.

Tezaurul de la Horgești nu constituie o descoperire izolată. Se cunosc pînă-n prezent pe lângă descoperiri întîmplătoare ca cele de la Stîncești — Botoșani⁶, Iași⁷, Botoșana — Suceava⁸, Țibucani — Neamț⁹, Bacău¹⁰, Dulcești — Roman¹¹, Tecuci¹², Berezeni — Vaslui¹³, și o serie de tezaure ca

6. B. Mitrea, *Descoperiri recente și mai vechi de monede antice și bizantine* în R.S.R., în SCIV, XIV, 1963, p. 474 nr. 59.

7. B. Mitrea, *Descoperiri recente și mai vechi de monede antice și bizantine* în R.S.R., în SCIV, XIX, 1968, p. 181 nr. 89.

8. Dan Gh. Teodor, *op. cit.*, în SCIV, XXI, 1970, p. 113.

9. Idem, p. 113.

10. B. Mitrea, *Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumanie*, în Dacia, N. S., XI, 1967, p. 389, nr. 71.

11. B. Mitrea, în SCIV, XVI, 1963, p. 617, nr. 73.

12. Dan Gh. Teodor, în SCIV, XXI, 1970, p. 113.

13. Ibidem, p. 113

cele de la Cudalbi, jud. Galați ¹⁴, descoperit în anul 1931 și format din 28 monede bizantine de la împărații Anastasius I, (491—518) și Justin I, (518—527); Galați¹⁵, format din 12 monede, descoperit în anul 1946, de la împărații Heraolius Constantin (613—641); Constans II (641—668); Constantin IV, (668—685); tezaurul de la Movileni — Tâcuci¹⁶, format din 26 de monede de la împărații Tiberiu II Constantin (574—582) și Mauriciu Tiberiu (582—602); tezaurul de la Voinești — Obârșeni jud. Vaslui¹⁷, descoperit în anul 1945 alcătuit din 34 de monede de la împărații Focas (602—610), Heraclis și familia lui (610—641) și Constantin II (641—668), precum și tezaurul de la Cleja, jud. Bacău ¹⁸, descoperit în anul 1930 format din 39 monede emise de împărații Leon V și Constantin (813—829) și Teofil (829—842).

În afară de piesele menționate mai sus, din tezaurul de la Horgești a făcut parte și o monedă de bronz de 40 nummia, emisă de Focas, monedă care s-a pierdut.

Tezaurul de la Horgești își găsește analogii identice în tezaurul de la Movileni, jud. Galați, ¹⁹ iar data de sfârșit a tezaurului de la Horgești coincide cu data de început a tezaurului de la Voinești — Obârșeni, jud. Vaslui ²⁰, deoarece după cum am arătat, între monedele descoperite la Horgești a existat și o piesă de la Focas.

Îngroparea tezaurului de la Horgești trebuie pusă în legătură cu evenimentele care au avut loc la finele sec. VI și începutul sec. VII, atunci când în Moldova se poate vorbi de o deplasare masivă a slavilor către Peninsula Balcanică.

Am considerat utilă publicarea acestui tezaur chiar dacă n-am reușit să identificăm așezarea contemporană lui, deoarece pe lângă faptul că tezaurul aduce câteva variante în plus față de Wroth, reprezintă și o contribuție deosebită la îmbogățirea materialului faptic atât de necesar pentru istoria Moldovei din sec. VI—VII.

14 Irimia Dimian, *Cîteva descoperiri monetare bizantine în R.S.R.*, în SCIV, I, 1957, p. 190.

15 Ibidem, p. 196 și urm.

16 Ibidem, p. 194.

17 Ibidem, p. 196.

18 Ibidem, p. 196 și urm.

19 I. Dimian, op. cit. p. 196.

20 Ibidem, p. 196.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

Pl. IV. Monede bizantine din tezaurul de la Horghești

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

Pl. VIII. Monede bizantine din tezaurul de la Horgești
<http://www.cimec.ro> / <http://cmiabc.ro>

UN TRÉSOR DE MONNAIES BYZANTINE DÉCOUVERTES À HORGEȘTI DÉP. BACĂU

R é s u m é

Dans son étude, l'auteur présente le trésor de monnaies byzantine découvertes pendant l'année 1968 à Horgești dép. Bacău.

Ont été récupérés 46 monnaies, le vase en cuivre qui contenait le trésor, un collier en bronze et 13 fragments des plaques en cuivre. Après les informations du découvreur, le trésor a été constitué par 70 monnaies.

Les monnaies découvertes à Horgești ont été émises par Justin II (565—578), Tiberiu II Constantin (578—582), Mauriciu Tiberiu (582—602).

Toutes les 46 monnaies byzantine mis ont été exécutés dans les ateliers monétaires de Constantinople 18 exemplaires, Nicomedia 15 exemplaires, Anatolia 7 exemplaires.

La plus ancienne monnaie du trésor, a été émise par Justin II (566—567) et la plus récente par l'empereur Mauriciu Tiberiu (596—597).

À l'occasion de la présentation du trésor de Horgești, l'auteur nous fait aussi connaître quelques monnaies inédits découvertes récemment à Bacău et dans le dép. Bacău.

Le trésor de Horgești a des éléments semblables avec ceux, qui ont constitué un autre trésor similaire découvert à Movileni-Galați. De même, il est nécessaire de préciser que la dernière émission des monnaies de Horgești, coïncide avec la première émission du trésor découvert à Voinești-Vaslui. L'enterrement du trésor, peut — être mis en relation avec les événements historiques de la fin du VIe siècles et au commencement du VIIe siècles, lors que le territoire de la Moldavie a été fortement affecté par l'invasion des Slaves, qui ont passé vers la Péninsule Balcanique.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Le vas en cuivre où a été déposé le trésor bisantin.

Fig. 2. — Le collier en bronze découvert à Horgești.

P. I. — Des monnaies byzantine de trésor à Horgești.

P. II. — De monnaies byzantine de trésor à Horgești.

P. III. — De monnaies byzantine de trésor à Horgești.

P. IV. — De monnaies byzantines de trésor à Horgești.

P. V. — De monnaies byzantines de trésor à Horgești.

P. VI. — De monnaies byzantines de trésor à Horgești.

P. VII. — De monnaies byzantines de trésor à Horgești.

P. VIII. — De monnaies byzantines de trésor à Horgești.